

EN POSTFOTOGRAFS HÅGKOMSTER

Av Yngve Hellström

Yngve Hellström är född i Arboga 1922 och stockholmare från 1930. Började amatörfotografera 1942. Fick fotografisk laboratorieutbildning 1943–1944 under militärtjänstgöringen. Är i övrigt autodidakt. Hade tidvis frilansuppdrag som fotograf åren 1944–1952.

Började i Postverket 1945 och arbetade som brevbärare vid postkontoret Stockholm 6 fram till 1951. Väskbärandet gav upphov till ryggbesvär, som i sin tur ledde till lindrigare tjänstgöring till februari 1953, då han blev förflyttad till Postmuseum. Arbetade där som fotograf 1953–1960. Hade Postens Informationsavdelning som huvudarbetsgivare perioden 1960–1976. Efter en omorganisering 1976 återgick han till Postmuseum och var kvar där till sin pensionering i februari 1987.

En postfotografers hågkomster

Ett kåseri om hur det kan gå när det undermedvetna styr och slumpen avgör ens framtida öde. Troligen har även en ogripbar makt haft ett finger med i spelet.

Under de 34 år jag sysslat med postal fotografi har antalet uppdrag varit otaliga och mycket varierande. Många arbetsuppgifter är dessutom förknippade med minnen, som dock sovrats med hänsyn till disponibelt utrymme. Artikeln illustreras med foton som till stor del inte varit publicerade tidigare.

Ett fotografiskt embryo?

Ända sedan barnsben har jag tydligen haft ett latent intresse för bilder, grundlagt i födelsestaden Arboga, där jag bodde till 8 års ålder. Barndomen i den lugna småstaden präglades av en ganska stor frihet samt av nyfikenhet på tillvaron. Den optimistiska och positiva livssyn som fick följa med i bagaget visade sig ha sina fördelar längre fram i livet.

Som de flesta barn blev jag tidigt drabbad av en fotograf. Jag »plåtades» några gånger mellan 1 och 7 års ålder av stadens erkänt duktige fotograf Sam Brun. Möjligen bidrog han till att väcka mitt fotointresse. Det skulle dock dröja ända till 13-årsåldern innan jag höll en kamera i handen. Det hände i samband med ett återbesök i Arboga 1935. Jag uppsökte då fotografen Brun och fick låna en lådkamera. Av 6×9-filmens åtta »kort» blev det ett porträtt av min cykel, fem stads- och landskapsbilder och två oskarpa. För en första-gångare blev resultatet acceptabelt. Ett tidigt intresse för katalogisering medförde att de bästa negativerna finns kvar i mitt arkiv.

En fotografisk inkörsport

Det verkliga intresset för fotografi vaknade på våren 1942, föregånget av ett intensivt springande på bio. Som cineast läste jag mycket om film och fascinerades av fotografernas arbete. Men ändå har alltid stillbildsfotografen lockat mig mer än rörlig film. Under senare år har jag kompletterat kunskaperna med studier i Foto- och Filmhistoria, som numera är ämnet för mina filatelistiska intressen.

Jag köpte min första kamera i april 1942. Det var en Zeiss Ikonta bälgkamera för formatet 6×6 cm med ett Tessarobjektiv 1:3,5/75 mm. Den var till stor glädje i nio år. Jag deltog i ett flertal fototävlingar med växlande framgång och blev ibland publicerad, vilket sporrade. Filmerna framkallades i början i en djup tallrik – i familjens enda mörka rum, toaletten. Kopiorna gjordes i en kontakt-ram. Först två år senare kom en förstöringsapparat till användning. Det var en hembyggd, rätt klumpig sak. Inte förrän 1946 blev jag ägare till en begagnad apparat för formatet 6×6 cm.

Halvvägs – från amatör till halvproffs

I samband med värnplikten fick jag en grundläggande laboratorieutbildning, okt 1943 – sept 1944, på Försvarsstabens Fotoanstalt. Det var en mycket lärorik tid. Att få jobb som fotograf efter »lumpen» visade sig vara stört omöjligt. I synnerhet som betyg från fotoskola saknades. Autodidaktens lott blev då att frilansa, en syssla jag hållit på med till och från i alla år.

För att få ett jobb att leva på sökte jag mig till Posten och blev extraförstärkning i brevbäringen på postkontoret Stockholm 6 under julhelgen 1944 och över nyåret. Men det första klivet in i Posten blev inte så långt.

Genom en god vän, som var etablerad fotograf, fick jag kontakt med Studio E-son i Stockholm, som behövde hjälp med fotografering under januari–februari 1945. Försedd med en lånad småbildskamera (min egen var belånad hos »farbror» = Stampen), stativ och ett par fotolampor begick jag elddopet som »proffs». Uppgiften var att i Värmland ta bilder av handel, hantverk och industri för ett bokverk. Efter genomfört värv var det roliga slut. Delvis till följd av materialbrist, på grund av kriget, var det fortfarande ont om arbete i fotobranschen. Därför sökte jag tillbaka till Posten – i väntan på mitt egentliga »kall».

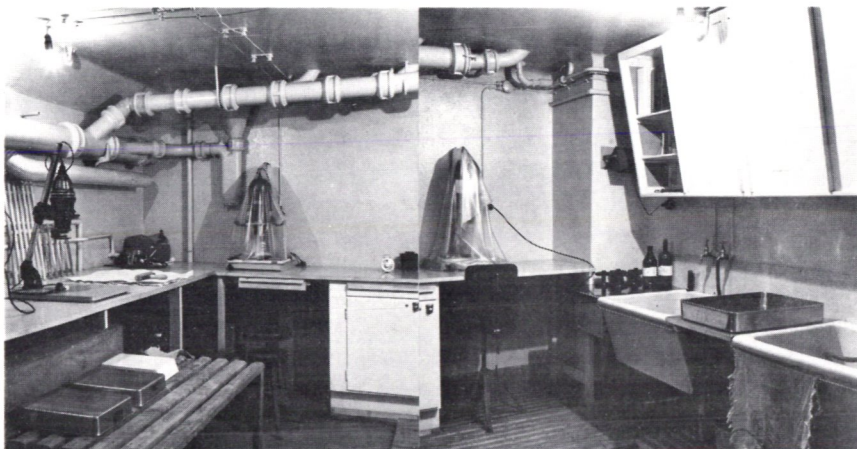
Posten – i praktik och teori

Onsdagen den 4 april 1945 kl 0630 – enligt den bevarade dagboken – väcktes jag av en telefonsignal. Det var Postverket som önskade att jag skulle komma och arbeta omedelbart. Var sedan fast i etablissemangen i 42 år.

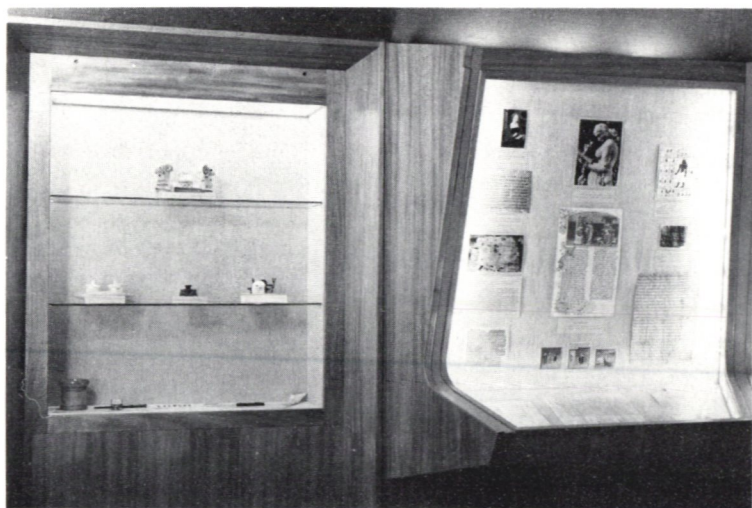
Jag började på Stockholm 6, i samma brevbäringsdistrikt som julen före. Brevbäringen var ett självständigt, fritt och bra arbete. Ibland kunde det kännas stressigt – vid eftertanke egentligen ett självförvällat och helt onödigt tillstånd. Trappspringet gav god kondition, som håller i sig fortfarande.

1. Postmuseum – min favoritarbetsplats. Så här såg huset ut 1953. Spårvagnarna, linjerna 1, 3 och 9, gick L:a Nygatan söderut och hade hållplats mitt för entrén. I förgrunden t v Erdtmans Skeppshandel, i huset nr 5, fyndplatsen för Loheskatten år 1937

2 och 3. Mörkrumsinteriör. Arbetslokalen, som användes regelbundet under 14 år, hade troligen blivit underkänd av Arbetskyddsstyrelsen om förhållandena varit kända

4. Montrarna 5 och 6 i basutställningen »Brevet 6000 år». Ett exempel på fotodokumentation – utställningen revs nämligen i samband med ombyggnaden 1985–86

5. Lantbrevbärare på sparkstötting i trakten av Piteå i början av 1900-talet.
Skulptur i trä utförd av Eric Elenius

6. Postmuseichefen Gunnar Stenerudh.
Min chef åren 1953–1960. Foto 1953

7 Redaktör Egon Jonsson, Tidn PS chef
för Press- o Informationsavd, min huvudarbetsgivare 1960–1976. Foto 1953

8. Viking Gustavsson kör gaffeltruck i Centalförrådets papperskällare.
Trucken lyfter ledigt 960 kg

1947 blev vi som var »utomverkare» ställda inför ultimatum. Endera skulle vi genomgå postiljonsutbildning eller också var det bara att söka annat arbete. Att bli yrkesutövande fotograf var fortfarande utsiktslöst. Återstod att slita byxbaken i skolbänken. Postiljonsutbildningen var emellertid inte så krävande. Den gav goda postala kunskaper, som kom till nytta längre fram. Postiljonstiteln efter genomgången kurs medförde inga andra förändringar än att brevbärräskan åter blev en tyngd att räkna med. På den tiden fick vi bära posten upp och ned i alla hus. Väskan, som ibland kunde väga upp till 15 kg, fick man inte ställa ifrån sig. Postkärran uppfanns långt senare. Ett ensidigt väskbärande resulterade tyvärr i ryggont, som länge var fysiskt påfrestande. Även mentalt var det svårt att behöva gå sjukskriven i 8 månader. Därefter fick jag lindrigare tjänstgöring inne på postkontoret.

Ingen radikal förändring ägde rum förrän i januari 1953. Jag hade på omvägar hört att museichefen Gunnar Stenerudh sökte en vaktmästare. Eftersom tjänsten inte ansågs vara fysiskt betungande kunde den vara lämplig för någon som behövde omplaceras. Och kan man tänka sig! Ifall denne någon råkade vara fotokunnig var det ett plus. I museet fanns nämligen 10 000 föremål att fotografera. Givetvis sökte jag och fick till min glädje jobbet. Tillfälligheterna hade spelat mig i händerna på ett förunderligt sätt.

Fotoavdelning etableras

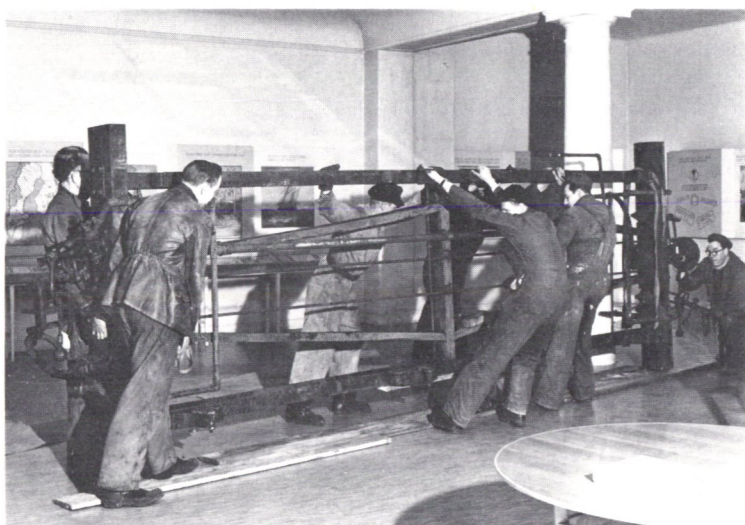
Något vaktmästeri hann jag emellertid aldrig syssla med. Däremot ägnade jag mina krafter åt fotografin, från den 2 februari 1953 till den 28 februari 1987, då det var dags för pension. Sedan jag satte min fot i Postmuseum har det varit roligt och intressant i stort sett varje dag. Bild 1.

Museiledningen hade tänkt att fototjänsten bara skulle vara temporär. Därför hade man inte ordnat något mörkrum. Något lämpligt utrymme fanns inte heller tillgängligt i huset. Men frågan fick ändå en snabb lösning. Åter spelade tillfälligheter in. Ungefär samtidigt som mitt museiarbete började bildade några entusiaster Postens Fotoklubb. I samarbete med Postens Fastighetsavdelning och Postmuseum inrättades ett mörkrum i källaren till posthuset Malmtorgsgatan 3. Postmuseum anskaffade en förstoringsapparat för formatet 6×6 cm och diverse laborieutrustning. Jag disponerade mörkrummet på dagtid medan fotoklubbens medlemmar i mån av tillgång fick använda det när jag inte var där, huvudsakligen på kvällstid. Bild 2–3.

Museet hade i sin ägo en gammal Zeiss Ikon för format 6×6 cm, som chefen trodde kunde användas. Tyvärr var dess objektiv så dåligt att bilderna blev oskarpa. Eftersom jag hade ambitionen att göra ett fullgott arbete ville jag använda min egen kamera, ett erbjudande som godtog. Kameran var en Rolleiflex, tvåögd spegelreflex i formatet 6×6 cm, med det skarptecknande objektivet Tessar 1:3,5/75 mm. Den var endast försedd

9. Bilden är i högsta grad dokumentär. Observera saluhallen som ligger kvar vid kajen. Ännu har inte bygget av T-banespåren mellan Gamla Stan och Slussen påbörjats. Th i fonden syns betongpelarna till blivande Centralbron. På den öde tomten uppfördes T-banans ledningscentral

10. Postkupéns underrede transporteras på små trallor genom Centralhallen

med blixtkontakt och eftersom kameran kom att användas i jobbet fram till 1958 och många tagningar fordrade blixtlampor byttes Rollein ut 1954 mot en helsynkroniserad dito. Mellan 1958 och 1962 inköpte Postverket Hasselblads- och Leicaautrustningar. 1975 kompletterades det hela med en Linhof-kamera för formatet 9×12 cm, avsedd för stationärt bruk. Mellan 1962 och 1979 inköptes tre förstoringsapparater. En för formatet 24×36 mm, en för 6×9 cm samt en som täckte formatstorlekarna 6×6 – 13×18 cm.

Fotograferingen begynner

För att återgå till kronologin började den egentliga fotograferingen den 4 februari 1953. Arbetet tog sin början i utställningen »Brevets historia» i museets bottenvåning. Bild 4.

Sedan fortsatte jag med föremålen i bottenvåningen, med viss konsekvens. Den främsta anledningen till att jag började i bottenvåningen var att Gösta Sundman behövde bilder av brevstämplingsmaskiner till en artikel i Postryttaren 1953.

Fotograferingen fortsatte därefter omväxlande mellan föremål och andra motiv i resten av huset – mer eller mindre intensivt beroende på i vilken omfattning uppdragsgivare utanför museet behövde mina tjänster.

Föremålsfotografering var ett område jag tidigare aldrig sysslat med. Men det visade sig vara mycket intressant. Det var ofta en utmaning. Resurserna var knappa så det gällde att välja rätt perspektiv och rätt belysning för att få bra bilder av föremålen.

På den tiden arbetade vi på lördagarna – i början till kl 15 och längre fram till 13. En lördag eftermiddag kunde det hända att jag tänkte: Vad jag längtar till måndag morgon då jag får gå tillbaka till jobbet! Så känns det inför en sysselsättning man tycker om.

Museichefen Stenerudh hade nämnt för Tidningen PS' redaktör Egon Jonsson att museet temporärt anställt en fotograf. Resultatet blev att Egon frågade om jag hade lust visa en kollektion bilder. Detta för att bedöma om jag hade anlag för att göra reportage för PS. Eftersom testet utföll positivt fick jag chansen att göra mitt första bildreportage. Det var en skildring av arbetet på Postens Centralförråd i Ulvsunda, som återgavs i PS nr 2/1953. Premiärnervositeten minskade när jag sett bilderna i tryck. Resultatet var godtagbart. Bild 6–8.

Från mars 1953 till våren 1960 blev jag ofta utlånad till reportage för Tidningen PS och även för uppdrag åt andra postala instanser. Dessa utflykter medförde att museifotograferingen blev lite oregelbunden. Givetvis blev Gunnar Stenerudh lite purken. Han hade ju räknat med att föremålsfotograferingen skulle bli klar i en snar framtid. Men det skulle dröja åtskilliga år innan det mesta var klart. Helt färdigt blev det aldrig, eftersom föremålsbeståndet växte efter hand och gör så fortfarande.

11. Postkavalkad på Kungsträdgårdens scen. Postryttaren läste prologen och t v står postbonden från 1636 och skådar ut över folkhavet, ca 25 000 personer

12. Materiel till sparklubbskassörerna expedieras av fru Persson. Det måste vara ordning och reda eftersom det handlar om 320 000 sparklubbskonton

Åren 1960–76 tillhörde jag helt och hållet Postens Informationsavdelning. Detta innebar i huvudsak arbetsuppgifter av informations- och PR-karaktär. Det var en mycket lärorik tid med fotouppdrag av stor variation och många resor kors och tvärs. Sedan jag blivit medlem i Svenska Fotografernas Förbund (SFF) 1961 förbättrades möjligheterna till vidareutbildning. Jag deltog i ett flertal fortbildningskurser – arrangerade av SFF – mellan 1962 och 1977. Jag sänder en tacksamhetens tanke till min arbetsgivare som bekostade mitt deltagande.

Under denna period fick Postmuseum självklart ta del av min arbetstid då och då. I samband med omorganisation 1976 valde jag att återgå till »fadershuset» och har sedan dess varit Postmuseum trogen.

Ibland uppmärksammas ett museiföremål på ett annat sätt än bara som objekt i föremålsregistret. Det hände när PFA gav ut Postmusei postkort i mars 1978. Ett foto av den sparkstöttingåkande lantbrevbäraren utgjorde motiv till det påtryckta värdetecknet. Bild 5.

Sommaren 1953 tillbringade jag till stor del i museets källare för att fotografera samlingen brevlådor, postväskor, skyltar m m. Emellanåt var behovet av luft påträngande. Ett sådant tillfälle var den 12 juni. Denna sköna försommardag måste man helt enkelt öppna ett fönster på vid gavel, t ex som i andra våningen mot Munkbrogatan. Vad får jag se om inte en nyupptäckt utsikt. Över tomten efter det nyligen rivna kvarteret Icarus utbreddes sig ett tjugigt panorama mot Söders höjder. Bild 9.

Den 23 juni var det Postens Dag i Kungsträdgården, samtidigt som Stockholm firade sitt 700-årsjubileum (egentligen 1 år för sent). Posten bjöd allmänheten på två kabaréprogram, ett på eftermiddagen och ett på kvällen, framförda av Postens egna artister. Bild 11.

I september 1953 fick jag nöjet att lära känna Harry Wicksell på Postsparbankens PR-sektion. Under åren som följde hade vi ett givande samarbete. Det blev trevliga uppdrag av skilda slag. Mitt första uppdrag åt Wicksell gällde ett reportage för tidningen Klubbsparen nr 2/1953. Det handlade om verksamheten på Postsparbankens Sparklubsavdelning. Bild 12.

Den 23 november 1953 hade Sellbergs åkeri fått till uppgift att flytta in och montera postkupén i hörnrummet Kåkrinken–Munkbrogatan. Vagnen togs in i fyra delar och monterades på plats. Först underredet, sedan taket som pallades upp och sist väggarna med var sin halva del av golvet som slutligen sköts in under taket. Ombyggnaden av bottenvåningen i övrigt var färdigställd sedan november 1952. Bild 10.

Året var 1954 då Postsparbanken högtidlighöll sitt 70-årsjubileum. Höjdpunkten var en fest på Piperska Muren den 9 april. 130 personer från Postbanken parkerade på paläets parkett. 20 herrar i varierande åldrar stapplade hem på trötta fötter. De 110 damernas trägna uppvaktning på dansgolvet hade tagit musten ur det »starka» könet. Representanten för

13. Photographen plåtade påtagligt parant panorama poserande på parketten

14. Brevbärargångtävlingen startade på Solliden. 1636 års postbonde i överkontrollör Karl Axel Lundins gestalt fungerade som master

PKC-Nytt – som refererade tillställningen i tidningens nr 3–4/1954 – utförde en prestation genom att använda bokstaven P som begynnelsebokstav till orden i halva referatet. Det började så här: »Postsparbankens »pojkar» parkerade planenligt på Piperns parkgångar. Pigga portierer plirade. Postpionjärer pustade. Pärlglitrande, prominenta personer placerades. Platinablonda, pyntade påskallavik-piteåflickor passerade. Promt påbörjades palavern. Påbjöds parollen. Paritet. Pliktförgätenhet» o s v. Bild 13.

En stor postidrottshändelse ägde rum på Skansen i Stockholm i augusti 1954 – en internationell gångtävling för brevbärare. 56 brevbärare från 11 länder deltog. Bild 14.

En donation förmedlas

Hösten 1954 läste jag i fackpressen att den kände pressfotografen Theodor Modin i Stockholm skulle, med ålderns rätt, avveckla sin fotografiska verksamhet. Jag råkade känna till att Modin vid sidan av sin pressfotobana var postanställd. Modin som var född den 9 nov 1882, var anställd vid postkontoret Stockholm 1 som biträdande postvaktmästare från 1907, där han senare blev postiljon och från 1938 överpostiljon vid postkontoret Stockholm 12 fram till sin pensionering 1942. I min nyfikenhet ringde jag fotograf Modin och frågade om han hade några negativ som Postmuseum kunde tänkas vara intresserad av att få förvärva. Resultatet blev att han skänkte hela sitt innehav av postala negativ till Postmuseum. Det var en stor trälåda fylld med negativ på film och glas från 1910–1940-talen. När negativregistreringen så småningom var genomförd visade det sig att den storslagna gåvan omfattade närmare 1 000 negativ i varierande format – från 6×9 till 18×24 cm. Huvudparten var av god teknisk kvalitet.

Övningar med realism

Ett uppdrag som avvek från de vanliga var ett reportage i PS om fältpost med krav på autencitet även om några scener måste regisseras av fototekniska skäl. Reportaget hade rubriken »Posten i fält under arméfälttjänstövningen i Bergslagen oktober 1954».

En körskicklig bilkårist biträdde med transporter per jeep. Den som – än en gång – hade pennan som vapen var den stilistiskt-ekvilibristiske redaktören Egon Jonsson. Bild 15.

Åter till vardagen

Tillvaron var full av häftiga omkastningar. Den ena dagen krutrök och pang-pang och den andra rara barn i hemmiljö.

Harry Wicksell bad mig bidra med PR-bilder till Postsparbankens kampanj »Barnbidragsdags – Postsparbanksdags». Det har någon gång sagts att den fotograf som inte har tur, han klarar inte sitt yrke. Och nog hade jag tur

15. Fältpostkontor i brygghus i Nisshyttan. Fr v: Ur-
gen Åsbrink sorterar tidningar, Helmer Grenholm avi-
serar rek, Göte Söderström sorterar brev och fältpost-
mästare Gösta Oscarsson aviserar rek

16. Yvonne och Morgan Jogerheim i Hökarängen visar glatt sina postspar-
banksböcker med nyinsatta barnbidrag

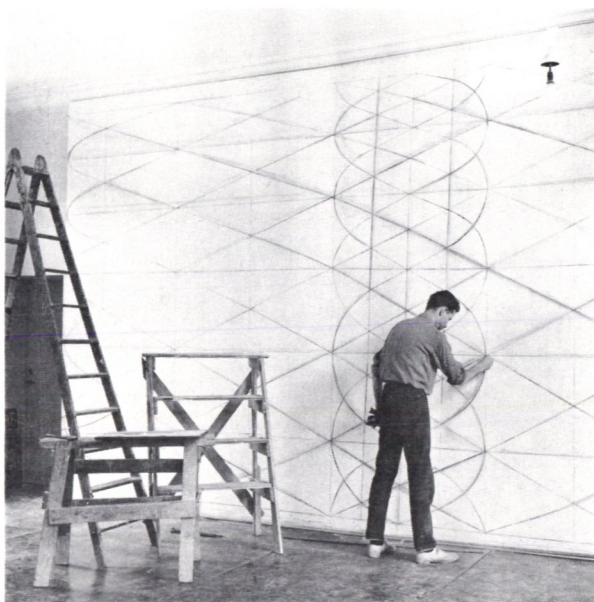
17. Entrérummet, vån 2 tr upp, med stora riksvapnet i fonden och porträtt av Postverkets chefer

18. Äldre landsvägspost i rum 3, vån 2 tr upp. Den under taket löpande serien bilder har utförts av konstnären Jerk Werkmäster

19. Rörliga norrlandsmontern i rum 4, vän 2 tr upp. Det blivande UPU-rummet

20. Blivande UPU-rummet i vän 2 tr upp. Konstnären Lennart Rodhe skissar repliken av sin målning »Paket i långa banor». Originalet, i glaserat tegel, finns i postkontoret Östersund 1

den gången. Mitt emot mig på en bänk i T-banan satt en liten flicka och hennes mamma. Båda såg mycket fotogeniska ut. Jag dristade mig att fråga om de hade lust att medverka som modeller i PR-kampanjen. Till min lättnad blev svaret ja! När jag sedan träffade även pappan och lillebror fann jag att en gladare och mer fotosinnad familj får man leta efter. Fotograferingen gick som en dans. Det är uppdrag av den här typen – med människan i centrum – som är så stimulerande.

Förutom ett antal varierade situationer i en kassa på postexpeditionen i Hökarängen, tog vi en del bilder i hemmiljö. Bild 16.

1954–55 genomfördes en genomgripande ombyggnad av museibyggnadens inre, från bottenvåningen upp till 3 tr. Bl a insattes en välbehövlig hiss. Ombyggnaden medförde för min del ingående fotodokumentation av hur huset såg ut före, under och efter förändringen. En mycket spännande uppgift, eftersom arkitektur tillhör mina intresseområden. Här visas några bilder som inte varit publicerade förut. Bild 17–20.

Innehållet i obeställbara försändelser – böcker, frimärken, utländska mynt, osv – såldes på Stockholms Stads Bokauktionskammare 1955. Fotot (ej publicerat tidigare) ingick i ett reportage om Postens Reklamationskontor i Tidningen PS.

Vad vore livet utan Skilling banco- eller Mauritius frimärken, Captriangler eller Oxögon? En tämligen spänningslös tillvaro. Dessbättre lever vi i en värld av samlare, alla kategorier. Eljest skulle vi inte ha firat svenska frimärkets 100-årsdag eller frimärksutställningen Stockholmia-55, i juli månad 1955. Dessa händelser gav anledning till ett besök på frimärkstryckeriet i mars, då man nytryckte Skilling banco-frimärken i örevalörer. Utställningsmärkena trycktes i ark om 9×9-block. Bild 21–23.

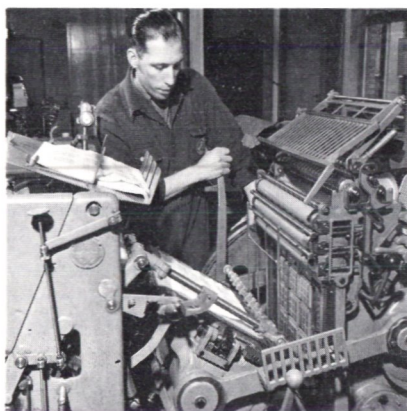
Så är vi då framme vid den sköna sommaren 1955. Den semesterfirande familjen hade exempelvis regn en enda eftermiddag under 3 veckor. Den i flera år förberedda utställningen Stockholmia-55 ingivdes med pompa och ståt den 6 juli. Utställningen skulle enligt museichefens önskan dokumenteras ingående.

Andra utställningsdagen presenterade Stenerudh mig för den kände italienske filatelisten Giulio Bolaffi, som även var direktör för filatelimagasinet Il Collezionista. Chefen hade kommit överens med Bolaffi att jag skulle ställa mig till förfogande för en del bilder till hans tidskrift.

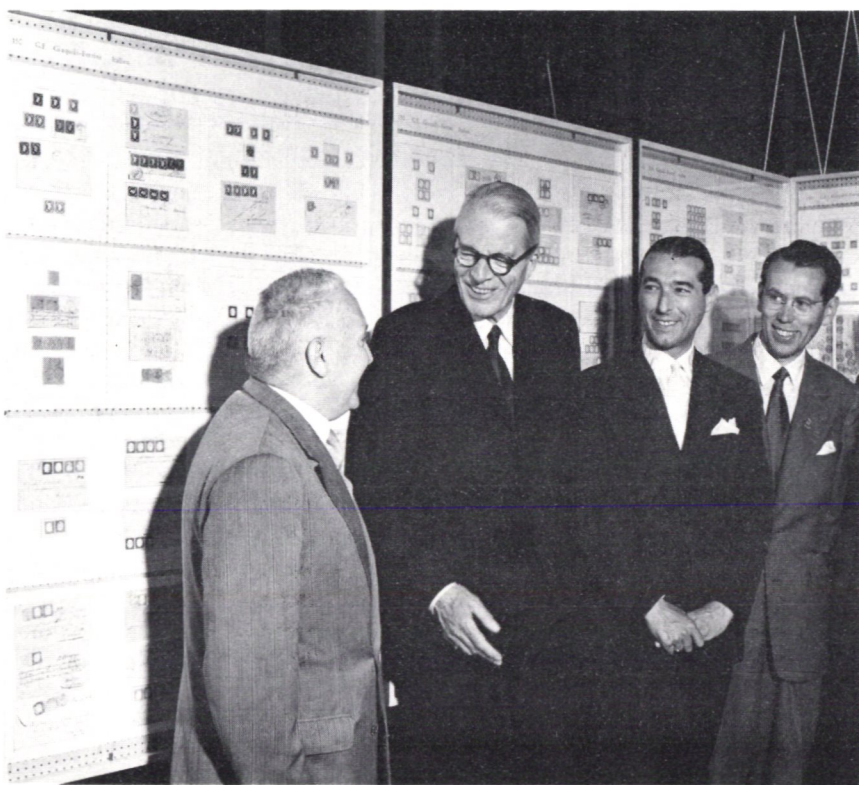
Direktör Bolaffi blev förtjust när han hörde att jag tänkte ta mig ut till Liljevalchs Konsthall per skoter – en Zündapp Bella. Han bad att få åka med på »bönpallen». Självklart, sa jag, lite förvånad. Han bad att bli hämtad vid Grand Hotel påföljande morgon. Giulio Bolaffi, en mycket charmerande person, var lite kort i rocken, ca 150–160 cm lång. För att han skulle kunna komma upp på baksätet måste jag nästan lägga ner skotern på gatan. Tre dagar samma procedur, först bjudfrukost på Grand, sedan gymnastiska övningar och färd till Djurgården.

21. 1891 års siffertyp studeras av en presumtiv kund, under visningen dagen före auktionen

22. Nytryck av Skilling banco-frimärkena, med Olle Lütke vid tryckpressen

23. Stockholm-55. Direktör Giulio Bolaffi i samspråk med Postmusei Vänners ordförande envoyén Christian Günther, utställaren G F Giaquili-Ferrini, Italien och längst till höger Sven Bäckström i utställningskommittén

Om solen lyst generöst hela sommaren så blev vintern i stället kall och snörik. Julen 1955 kom att gå till historien som en av kommunikationernas värsta. Försenade tåg, infrusna godsfinckor, fördröjda brevbäringsturer och dito julklappar följde i snöns spår. Posten satte in möbelbussar och militär-lastbilar, som hjälpte till med posttransporterna. Även ett antal hästar var engagerade för att lösa problemen med paketdistributionen i Stockholm. Tidningen PS gjorde ett reportage på postkontoret Stockholm Ban dagen före julafton. Bild 24.

Behovet av assistans – och dess permanens

I och med de utökade postala aktiviteterna 1955 – både i Postmuseum och annorstädes – accentuerades behovet av hjälp i mörkrummet vid kopieringstopparna. Alice Bellsjö, som till vardags arbetade i museet med montering av frimärken till samlingarna, fick rycka in och hjälpa till vid åtskilliga tillfällen ända fram till 1960, då hjälpen organiserades på annat sätt. 1960 blev jag förflyttad till PR-avdelningen och hade därigenom möjlighet få assistans mera regelbundet. Från den 1 december 1961 blev hjälpen permanent. Medarbetare blev Gunnar Svensson, som tidigare gått brevbäring vid Stockholm 1. Han hade varit sjukskriven en längre tid och var i behov av lindrigare tjänstgöring. Han visade sig vara intresserad av foto och blev så småningom en duktig kopist. Han utförde dessutom en del föremålsfotografering och ansvarade för negativregistreringen.

Några favoritdokumentationer 1956

På vintern kan man med fördel ägna sig åt inomhusaktiviteter. Favoritmotivet barn kom åter i blickfånget i februari 1956. En andraklass i Norrvikens skola hjälpte Postsparbanken göra propaganda för skolsparande. Lärarinnan Gunilla Lagerblad övervakade insättningen i Skolsparbössan. En mer arrangerad bild får man väl leta efter. Men vad gör det när ändamålet helgar medlen och Harry Wicksell på PR-sektionen blev nöjd. Bild 25.

Våren mötte jag med PS i Eskilstuna. Reporten Kjell Johansson (Håvered) hade valt Smedsta'n för att visa hur en posttransportörs vardag såg ut. Det skildrades en skön majdag 1956. Större delen av bildmaterialet visades i Postmuseums utställning »Osynligt blir synligt», tiden oktober 1987 – augusti 1988. Trettio år gamla bilder hade fått en ny aktualitet genom att 50-talet är »inne nu».

I samband med en visning av utställningen berättade ett äldre eskilstunapar att Drottninggatan finns kvar idag men inte husraden, t h på bilden, med alla skyltarna. Hotellet, från vars fönster jag fotograferat, är också borta. Husen med butikerna t v lär snart vara historia de med. Ett par äldre herrar hängav sig åt minnen när de fick se de parkerade bilarna. Nä, men har du sett! En gammal Renault och en Peugeot, där är en Opel. Mercan är inte dum och inte heller Vanguarden. Studebakern som korsar gatan där borta är väldigt snygg. Tänk, vad det är roligt med gamla bilder! blev slutkommentaren. Bild 26.

24. En enda röra av transiterade paketsäckar. De blev liggande utomhus i snön i väntan på tåglägenhet. Göte Rydstedt, expeditionsvakt på postdirektionen i Stockholm, hjälpte till med paketsortering på Stockholm Ban

25. Sparande i Norrvikens folkskola

26. Trucktransport med släpvagn från postkontoret till järnvägen. Kl 18.55, då det stora lasset kördes, låg Drottninggatan nästan öde

27. Posten från Stavsås har anlänt till Bergs brygga på Möja. Poststationsföreståndarens sommarvikarierande barn Jan-Ola och Gunilla Öding hämtar dagens skörd, 5 säckar post och 1 lösgående paket. Fiskebåten SM 154 hade vidare med sig 700 lit mjölk, 30 lit grädde och 3 passagerare, varav en skribent, Egon Jonsson och en »plåtslagare» samt en sommargäst. Minns ni den skönt designade mjölkflaskan med sitt staniollock som man tryckte ned med tummen.

28. Genom postluckan till 1850 års postkontor syns »Frasse» i sin postmästareuniform

»Sommarpost med Västerman till Österman på Möja». Så löd rubriken till ett av de trevligaste fotoreportage jag fått göra. Till min förnöjelse har bildmaterialet blivit uppskattat. PS publicerade 29 bilder, alla med i ovanstående utställning »Osynligt blir synligt». Egon Jonsson och jag hade valt Möja för att se hur en skärgårdsö fungerade postalt. Att resultatet blev så bra beror på flera samverkande faktorer – den vackra skärgården, vänliga människor, en trivsamt ö samt inte minst tur med vädret.

Sommaren 1956 hade varit regnig och eländig. Men den augustimorgon vi for med post - och fiskebåten från Stavsnäs låg Kanholmsfjärden som en spegel. Också fortsättningen bjöd på önskeväder för en fotoreporter: Lite halvmulet på morron för att ge bra karaktär åt ansikten och arbete, sedan en regniskvätt, alldeles lagom föra att ge fint lyster på berghällar och färdvägar där lantbrevbäraren for fram och slutligen eftermiddagssol under rundvandringen med löspostutdelaren på Södermöja. Vid stränderna fladdrade seglen glatt på sommargästernas båtar och de glada barnen gottade sig åt nyplockade jordgubbar. Bild 27.

Favoritmotiv och personligheter

Inför Postmuseums 50-årsjubileum gällde det att få fram en del nytt bildmaterial, som skulle publiceras dels i Postryttaren dels i »Vägledning för besökande i Postmuseum».

Av mina favoritmotiv i museet återges här ett exempel.

Genom postluckan till 1850 års postkontor syns postmästare »Frasse» i sin uniform. Vaxfiguren kejsar Franz Josef hörde ursprungligen hemma i Panoptikon vid Kungsträdgårdsgatan i Stockholm på »den gamla goda tiden». Tack vare någon vänlig själ fick »Frasse» framleva återstoden av sin tillvaro i »splendid isolation» hos oss. En helt skyddad tillvaro blev det dock inte, vilket följande sedelärande episod vittnar om. Bild 28.

En dag i slutet av 1950-talet fick en besökande yngling i övre skolåldern en olycksalig ingivelse när han passerade »Frasses» rum. Var det ett plötsligt påkommet kontaktbehov eller en pugilistisk instinkt som vaknade? Emellertid landade en rak höger på »Frasses» vänstra kind. Vax är ju inte särskilt motståndskraftigt varför resultatet blev förödande. Oturligt nog för ynglingen så råkade museichefen just komma förbi. Men samtidigt en del tur i oturen för den unge mannen att det just var Gunnar Stenerudh som passerade. Han brukade ofta sitta nämndeman i rätten. Han visste hur man rätt drar en slipsten. Ynglingen fick två alternativ, endera anmälan eller regelbunden avbetalning på reparationsskulden. Gåldenären skötte sig fint och fullgjorde sina skyldigheter. När vår reparatör och allt-i-allo Per Oscar Ludvig Nilsson använt sina färdigheter blev postmästaren praktiskt taget helt återställd.

29. Lärummet i Postmusei bibliotek, med Nils Strandell vid sitt skrivbord. Besökaren är Gunnar Hellström, sedermera känd filatelist

30. Postmuseipersonalen och ett par inbjudna gäster firade 50-årsjubileet med supé och dans i filmsalen. Fr v Gunnar Stenerudh, Paija Smidt, Postsparbankens Propagandaavd, Skans Tors-ten Nilsson, Anna Stenfelt, PFFS, Birgitta Nyberg, Sigrid Woxell, Elsa Sjöblom, M E A Ljung-kvist, Majken Cederberg-Olsson, Elsa Olsson, Erik Werner, S E E Garvert, Ingegerd Holm-berg, Britt Burman samt Hjalmar Lundfors

Postmusei biblioteks store tillskyndare och föreståndare direktör Nils Strandell, framstående filatelist, var en utomordentligt älskvärd person och en baddare på skrivmaskin. Hans gamla maskin, som jag tror mig minnas var en Hald, hade om den fått bestämma själv säkert pensionerat sig för länge sedan. Slamrade var rätta ordet, men fort gick det när Strandell skrev. det var inte många unga damer han kunde bli omkörd av, när han som här var 79 år.

En gång fann jag direktör Strandell i ett av biblioteksrummen med några av sina frimärksalbum uppslagna framför sig och ivrigt sysselsatt med anteckningar. Eftersom jag alltid tillhört den nyfikna typen frågade jag vad han var så upptagen av. Jo, du förstår, jag måste göra upp en förteckning över vad innehållet i mina 48 album är värt. Mina efterlevande har tyvärr inga filatelistiska intressen och på något sätt bör de få veta vad samlingen är värd. Bild 29.

Ett historiskt datum var den 15 december 1956. Postmuseum fyllde 50 år. Jubileet celebrerades med en utställning, som invigdes i närvaro av kung Gustaf VI Adolf, generaldirektör Erik Swartling, ministrar, Postmusei Vänner och postfolk. Sjöng gjorde Postflickorna under Tord Wetterbergs ledning. Bild 30.

Några externa uppdrag 1956–1959

Ett mångårigt samarbete med Bengt Lindberg på Stockholms bangårds-postkontor ledde till en grundlig dokumentation av dess verksamhet. Stockholm Ban hade ett väl utvecklat rem- och glidbanesystem. Ett särskilt ställverk i banhallen dirigerade det hela.

1983 flyttades verksamheten över till Tomtebodaterminalen. Innan dess sorterades i genomsnitt per dag över 1 800 000 brevörsändelser och över 70 000 paket. En vanlig vardag lastades och lossades ett 30-tal järnvägs-vagnar.

Postkontoret Stockholm Ban invigdes 1945. Arkitekt var Lars-Erik Lallerstedt. Bild 31.

Postsäckarna som lastas av vid huvudbyggnadens lastkaj, töms på rembana, varefter paketen forslas med paternosterverket till grovsortering 2 tr upp. Bild 33.

I grovsorteringen arbetar man med stor skicklighet. Konsten att kasta pake-ten rätt har utvecklats till ren virtuositet. Bild 34.

Tidningsbuntarna dirigeras från tidningsintaget vid Klarabergsviadukten till de olika specialavdelningarna i stora läggarsalen. Bild 32.

Försöken med pallastning, som började 1958, var ett led i att rationalisera posthanteringen. ICA-kuriren, landets största veckotidning, hade en transportvikt på 100 ton per nummer. Provet med pallastningen utföll väl både för posttjänsten och ICA-förlaget. Bild 35.

31. Totalvy, från Stadshustornet, över postkontoret Stockholm Ban. Huvudbyggnaden t v och södra flygel t h. Längst t v SJ:s ilgods och Pressbyrån. Foto 1958

32. Stora tidningsläggarsalen, södra flygel. I taket rembanor, från tidningsintaget till specialsorteringarna. I golvet rembanor för transport av färdiga kollin. Klockan är 13.50 och värsta ruschen är över.
Foto 1956

33. Paternosterverket. Foto 1956

34. Grovsortering av vanliga paket. I fonden glidbana från paternosterverket, i vilket paketen förs upp från bottenvåningen. Foto 1956

35. Bandad pall med ICA-kuriren lossas från Västeråsfinkan med hjälp av gaffeltruck. Foto 1958

36. »Fria bilden 1957». Fotoklubbens kassör, tillika medlem i »junjan», Viktor Bränfeldt t v får hjälp med uppsättningen av ordföranden Karl Olof Moreau

I Bangårdspostens restaurang förekom emellanåt både konst- och fotoutställningar.

Postens fotoklubb hade en uppmärksammat fotoutställning i januari 1959. »Fotojuntan» – några medlemmar i fotoklubben – visade ett urval ur tävlingen »Den fria bilden». Bild 36.

I maj 1957 hade jag nöjet att fotografera åt Postens Konstförening. Museichefen Gunnar Stenerudh var föreningens ordförande.

Det gällde en bildserie med anledning av ett »dubbeljubileum». Konstföreningen ställde ut för tjugofjärde gången under sin 12-åriga existens. Lokal var Postmuseums tre rum för tillfälliga utställningar. Bilderna visar hur styrelsemedlemmarna – beväpnade med metalltråd och kniptänger – hade fullt sjå med att få tavlor och skulpturer på plats. Bild 37.

I oktober 1958 var jag i Motala för PS räkning tillsammans med Bertil Hjalmdahl. Brevbäringen i landet höll på att läggas om efter riktlinjer, som dragits upp av 1953 års brevbäringsutredning. Bild 38.

Företagsnämnderna firade sitt 10-årsjubileum den 24 januari 1959. 50-talet posttjänstemän var samlade till en informationskonferens i Stockholm. Konferensen avslutades med middag med varieté i Berns salonger. Bild 39. Personalvårdskommittén överlämnar sitt betänkande till generaldirektör Erik Swartling i mars 1959.

Förutom den sedvanliga grupp bilden med själva överlämnandet ville PS-redaktören ha ett foto som fångade miljön i generaldirektörens tjänsterum.

God kontakt etablerades. Allting verkade gå bra. Kameran på stativ. Alla syntes i sökaren, däremot inte hela bordet. Vad göra när generaldirektörens skrivbord tar emot bakom ryggen? Enda utvägen är att bruka milt våld. Varpå jag skuffar lite med rygglutet. Ve och fasa – ett brak! Båda benen på ena kortsidan bröts av. Närmaste man, Evald Heving, räddar situationen när alla papper börjar glida över ända. Allvarliga ansikten riktades mot förövaren. Tystnaden bröts av den snabbtänkte Axel Cedergren: Tänk, att betänkandet var så tungt att till och med skrivbordet gick sönder. Allmänt flabb. Själv kunde jag inte annat än beklaga att mitt första besök hos generaldirektören skulle sätta sådana spår. Swartling såg smått road ut när han antydde att ryktet om fadäsen snart skulle gå runt i korridorerna. Jag lovar att jag för min del inte skulle säga ett knyst. Det förstår jag så väl, blev svaret. Bild 40.

Att generaldirektör Erik Swartling hade en stor portion humor fick jag uppleva även senare när Postsparbanken hade sin 75-årsjubileumsfest i Stockholms Konserthus. Jag befann mig i hallen 1 tr upp. 10–15 meter bort i andra änden av hallen stod generaldirektören tillsammans med Sven Lönnqvist och Helge Jäder. De väntade på drottning Louise. Swartling råkade få syn på mig, varpå han med ett spjuveraktigt leende hytte med knuten näve.

Mina relationer med generaldirektör Swartling var mycket goda. Han var tacksam att fotografera och blev alltid bra på porträttbild.

37. Konstföreningens styrelse är samlad kring professor Sven Erixsons akvareller. »X:et» var denna gång esset bland utställande konstnärer. Fr v Arne Vibenius, Gunnar Stenerudh (ordförande), Tor Dittmer, Rune Zachrisson, Anna Edsbäcker (kassör), Karin Grönqvist och Pelle Jöred (sekreterare)

38. Här är tidsstudierna ute på distriktet i full gång. Överkontrollör Arne Häggbom ger en intresserad ortsbo en snabborientering om vad som är på färde medan förste postiljon Bengt Lundgren travar vidare

39. Berns salonger, unik restaurang med rik guldornamentering och väldiga takkronor. Bildmässigt mycket tacksam miljö

40. Fyra personalvårdsutredare var med när betänkandet överlämnades. Fr v utredningens ordförande byråchef Stig Salomonsson, generaldirektör Erik Swartling, kontrollör Axel Cedergren, byråsekreterare Gerhard Horn och överpostiljon Evald Heving

41. 75-årsjubileet i Konserthusets stora sal. Postflickorna i tidstypiska dräkter sjöng under ledning av Tord Wetterberg de olika epokernas örhängen

42. »Banken som alla når». I färgglada ericofoner får besökarna – eller som här utställningsvärdinnorna – höra upplysningar om hur pengarna växer i Postsparbanken

Postsparbanken fortsatte sitt 75-årsfirande med jubileumsutställningen »Banken som alla når», som pågick i Postmuseum hela sommaren 1959.

Fotografens vardagstillvaro kan vara mycket angenäm. Att drabbas av en så förtjusande damkvartett – som den på bilden – kan få den mest förhärskade »plåtslagare» att mjukna. Bild 41–42.

Semester med postalt inslag

Julisemester 1959 var en kombination av rekreation och extraknäck. Jag hade som baktanke att skildra något postalt under min frus och min första utlandsresa.

Med PS-redaktörens välsignelse och byråchefens trespråkiga introduktionsbrev for vi till Österrike och Lichtenstein. Utflykten resulterade i ett reportage för PS (nr 2/1960) under rubriken »Med postbuss och kamera i Liechtenstein». I reportaget ingick en resa till alpbyn Malbun. I Triesenberg på 884 m höjd rastar vi en stund innan bussen strävar vidare uppåt. Vägen blir smalare och tillåter inte två fordon i bredd. En privatbil vi mötte halvvägs upp blev tvungen att backa ett par hundra meter. Första gången vi hörde bussens fyrtonssignal blev chockartad. Den lät nästan som en reabang. Högst uppe i bergmassivet låg en tunnel som bussen gick igenom. På andra sidan utbredde sig ett underbart panorama och i dalen låg ändstationen. Bild 43.

Höstterminalen 1959

Ännu ett postalt jubileum firades under 1959. Den 9 november fyllde Postverkets tryckeri 50 år. Anställda och pensionärer var bjudna till festsupén på Hotell Malmen i Stockholm.

Jag kan inte finna ett bättre sätt att avsluta den här artikeln än att harangera det tryckeri som så förnämligt framställt Postryttaren och andra trycksaker jag varit representerad i under årens lopp.

Min hyllning låter jag vidarebefordra genom »postflickans» generösa gest. Bild 44.

1960-talet var ett kampanjernas årtionde, bl a brevskrivningskampanjen med »Ett brev betyder så mycket» som tema.

Många arbetsuppgifter gällde bildmaterial till olika trycksaker. En kampanj handlade om datumstämpling av breven till filatelisternas belåtenhet: »Stämpla tydligt – stämpla prydligt». Det förekom information om den snabba tekniska utvecklingen inom dataområdet, transportmekaniken, arbetsfysiologiska undersökningar etc. Tillkomsten av ett nytt postbanks- hus skildrades ingående. Vidare har jag medverkat i reportage om diligens- trafiken, Tjorven, högertrafikomläggningen, postnummerkampanjen o s v.

Allt detta hoppas jag få återkomma till i en följande årgång av Postryttaren.

43. Bussen anländer till alpbyn Malbun på 1599 m höjd. Längst upp t h – på Augstenburg – låg snön kvar fastän det var juli månad

44. Tryckeriets och tryckerikonstens historia, en kavalkad framförd av »Postflickan» Märli Wide i tidstrogen kostymering